

КНЯЗІВСТВО МОНАКО

С. Л. КАПІРУЛІНА, доцент кафедри методики природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

Князівство Монако розташоване на півдні Європи на узбережжі Лігурійського моря біля французького Лазурного берега за 20 км на північний схід від міста Ніцца. Межує з Францією. Довжина берегової лінії – 4,1 км. Довжина сухопутних кордонів – 4,4 км.

Якщо не враховувати Ватикану, то Монако – найменша держава в Західній Європі (площа 1,95 км², населення – 36,3 тис. чоловік). Як орлине гніздо, Монако знайшло притулок на скелях. Гірські вершини Альп красивим амфітеатром оточують і упродовж багатьох віків захищали цю крихітну країну не лише від неласкових північних вітрів, а й від набігів численних завойовників.

У давніх середземноморських легендах згадується стародавній порт, який за переказами заснував сам Геркулес, повертаючись якось з Іспанії. Біля порту він заклав місто, назвавши його своїм ім'ям. За ім'ям міста порт став називатися Portus Hercules Monoecus. Дехто з монегасків приписують заснування міста фінікійському напівбогові Мелькарту. У давні часи, коли мореплавці відкривали нові землі, вони давали їм назви за особливостями берегової лінії, характерної рослинності, клімату, корисних копалин. Якщо керуватись цим правилом, то землю під назвою Монако слід було б назвати Садом щастя, Портом тиші, Скелями краси, Землею сонця. Монако грає теплим бризом і різномальоровими бризками тропічних барв – така дивовижно маленька і така неповторно різноманітна країна.

Князівство Монако стало незалежною державою з 8 січня 1297 р., коли Франсуа Грімальді на прізвисько Лукавий відвоював Монако у Генуї і встановив там власну династію. Члени сім'ї Грімальді правлять Монако і дотепер. Повний титул правлячого сьогодні князя Монако: Його Найясніша Високість Альберт II Суверенний Князь Монако, герцог Валентину, маркіз Бо, граф Карлад, барон Кальвін, сеньйор Сен-Ремі, Сір Матіньон. Низка цих титулів, які рідко використовуються, але можуть бути даровані правлячим князем членам родини або їхнім дружинам, утворилася внаслідок придбання родиною Грімальді різних земельних владінь (від влади над якими лишилася тільки їх назва) або укладених шлюбів.

У гавані Монте-Карло

Незважаючи на усі примхи історії, ця держава площею маже в два квадратних кілометри протягом понад семи століть зберігає свою незалежність, демонструє самобутність і відстоює індивідуальність. Історія, на якій виріс сучасний Монако, багата і давня. Залишки свідчень людської життєдіяльності, що знайдено в Гробах Обсерваторії Монако, належать до кам'яного віку. Хто були ці племена, досі не встановлено. Археологічні розкопки показали лише, що в I тис. до нашої ери їх практично знищили прибульці, зруйнувавши поселення. Потім тут розселилися вояовничі племена лігурів. У X–IX ст. до н. е. на території сучасного Монако існувала спочатку фінікійська, а пізніше – грецька колонія. Саме фінікійці завезли до Монако багато рослин з далекого Леванту (загальна назва країн, що виходять до східних берегів Середземного моря), у тому числі пальми. Тут був зведений храм, присвячений Мелькарту (у стародавніх греків його ототожнюють з Гераклом, у римлян – з Геркулесом). У VI–VII ст. до н. е. назва Монако згадується в переліку грецьких колоній на Середземному морі. Місто-фортеця в зручній бухті була одним з найважливіших стратегічних пунктів між Генуєю і Массилією – сучасним Marsellem. Це прекрасно розуміли і римляни, що прийшли сюди в I ст. до н. е. Маючи намір закріпитися тут надовго, римляни проклали знамениту Via Юлія – дорогу, яка починалася в районі нинішнього міста Вентамілі і через Ла-Тюрбі і Монако йшла до Ніцци і ще далі аж до самого Marsеля. Впродовж п'яти століть

Віа Юлія була однією з головних транспортних артерій Римської імперії, що зв'язувала Рим з Галлією, Німеччиною, Іспанією та Англією.

У 43 р. до н. е. Цезар в очікуванні Помпея зібрав у порту Монако увесь свій флот, але той сковався в Іллірії. З того часу і на багато віків назва Монако рідко трапляється в літописах. Під римським володарюванням Монако залишалося аж до розпаду Західної Римської імперії в 476 р. Пізніше територію Монако захопили араби. У VII ст. н. е. ці землі входили до складу Ломбардського королівства, ще пізніше – королівства Аrelat.

12 червня 1162 р. імператор Священної Римської імперії Фрідріх Барбаросса віддав консулам Генуезької республіки права на все узбережжя Лігурійського моря від Спеції і Порто-Венері до Монако. У 1191 р. син Барбаросси імператор Генрі VI визнає суверенітет кількох соток землі в районі порту Ла-Кондамін і скелі, які були володіннями La Turbie в Генуї. 10 червня 1215 р. загін гібеллинів на чолі з Фулька Кастелло починає тут будівництво фортеці на скелі Монако: квадратний замок з чотирма вежами на фундаменті ще старішої фортеці – знаменитого «кам'яного гнізда». Ця дата знаменує собою початок нової історії сучасного Князівства Монако. В історичних літописах XIII ст. з'являється здана лігурійська сім'я з давнього роду Грімальді. Представниками роду були і успішні торговці, і мудрі політичні діячі, і навіть розбійники. Засновником роду Грімальді вважається Отто Канелла, який у 1133 р. був консулом Генуї. Його син отримав ім'я Грімальді Канелла, і вже безпосередньо з нього ведеться історія всього роду князів Монако. У 70-х роках XIII ст. в Генуї спалахнула громадянська війна між прихильниками римського папи і німецького імператора. Переможені прихильники папи змушенні були втікати, зокрема і представники сім'ї Грімальді. Зібравши невелику армію, 2 січня 1297 р. під керівництвом Франческо Грімальді вони й заволоділи фортецею Монако. Як свідчить старовинна легенда, вночі 8 січня 1297 р. до «кам'яного гнізда» на скелі Монако поступав обірваний ченець-францисканець, а насправді один з роду Грімальді, Франсуа. Чернець убив охоронця, що відкрив йому ворота, і впустив до фортеці своїх озброєних товаришів.

На гербі сучасного Монако, як пам'ять про історію захоплення влади династією Грімальді, зображені двох ченців з огорненими мечами.

Фортеця, захоплена Франсуа Грімальді, частково збереглася до наших днів – точніше її вежі, збудовані генуезцями. Пізніше «кам'яне гніздо» перебудували і розширили. Основні будівлі князівського замка належать до XVI–XVII ст.

Князівство мало дуже вигідне географічне положення, адже розташоване воно було на перехресті торгових шляхів, тому в давнину з перемінним успіхом було то жвавим центром негоціантства, то гніздом піратів. Фортеця Мо-

нако контролювала гірські дороги, якими пропливали каравани з товарами, і на підходах до «кам'яного гнізда» його власники здійснювали зухвалі набіги. На той час це був нетрадиційний, своєрідний бізнес. Франсуа Грімальді нападав і на торгові судна, що проходили недалеко від його володіння, і безжалісно обирає багатих купців. Нащадки князя пішли далі, вони вирішили узаконити ці пограбування – ввели для купців плату за проїзд через Монако – 2 % вартості вантажу, що провозився. Так тривало не одне століття, традиція грабежів переходила як спадщина від батька до сина, і лише Велика французька революція на якийсь час приборкала це «розвбійницьке гніздо». Але після падіння влади Наполеона монархія в князівстві була відновлена, а сім'я Грімальді повернула собі «право на грабіж».

Неодноразово маленька держава Монако потрапляла в поле зору інтересів Франції, Італії, Іспанії, Сардинії та інших європейських держав (наприклад, у 1506 р. жителі Монако протягом чотирьох місяців витримували облогу генуезького війська, яке в 10 разів перевершувало захисників за чисельністю).

Періоди злетів і падінь в історії Монако чергувалися. Наприкінці XV ст. князівство перевіпало в занепаді.

Після того, як один з наймогутніших іспанських імператорів християнської епохи Карл V провів 3 дні в замку Грімальді, Монако знайшло свого нового покровителя. Проте перебування під опікою Іспанії було нетривалим.

У 1641 р. Оноре II – перший з правителів Монако, який отримав титул принца, підписав секретний договір з самим Рішельє. Для Монако настає період заступництва Франції.

У 1720 р., потрапивши під протекторат Сардинії, і без того крихітна держава Монако втрачає власні території – Ментон і Роккебруна.

Після закінчення в 1860 р. протекторату Монако знову потрапляє під вплив Франції.

Столиця князівства Монако стоїть на прямовисній скелі, яка з трьох сторін омивається морем, четверта виходить до кордону з Францією. Старовинний замок обнесено фортечною стіною, яка наче корона вінчає вершину скелі. Фортеця має чотири зубчасті вежі, схожі на шахові фігури з вузькими бійницями. У фортечній стіні всього один вхід – схожа на тунель арка веде до складу.

Колись, на межі XIX–XX ст. в Монако були жандарми, 800 чоловік війська і навіть артилерія з трьох гармат. На гарматах красномовний надпис: «Ultima ratio regum» («Останній аргумент королів»). Ці гармати свого часу подарував князівству сам король Франції Людовик XIV і нині вони прикрашають площу біля князівського палацу. Монегаски дуже ними пишаються, хоча ці гармати жодного разу не використовувалися за їх прямим призначением.

Князівський замок, багатство і різноманітність рослин у крихітному саду, пахиці квітів, блакитне небо, яке навіть у грудні залите променями сонця, усе це створює на голій кручині куточек, якому могли позаздрити «зимові сади» багатьох могутніших монархів Європи.

Окремі частини замку Монако являють собою особливу цінність. Наприклад, музей Наполеона з численними гобеленами і картинами, кімната, в якій герцог Йоркський брат Георга III короля Англії наприкінці XVIII ст. провів останні хвилини свого життя. В кімнаті збережено меблі венеціанських і японських майстрів, позолочені скульптури XVII ст., розписані фресками стелі.

Нині експонати колекції епохи Наполеона доступні для широкої публіки, тут же в кімнатах палацу виставлені для огляду безцінні експонати архівів, колекції монет, які з 1640 р. карбували в Монако, листи-манускрипти Карла V, Рішельє, Людовика XIV, колекція марок князівства Монако з часів епохи правління Карла III, старовинні мундири, картини, гравюри із зображенням Монако різних часів.

Крім саду в князівському замку, у межах Монако було створено й інші сади (Фонвіль, Сен-Мартен, Японський, Буменгрен). Екзотичний

сад розбили на скелі в околицях Океанографічного музею – райське місце, захищене горами від північних вітрів і містралю. Це справжній музей флори.

У нижній частині Екзотичного саду в 1950 р. було відкрито Грот обсерваторії, в численних проходах якого на глибині від 28 до 104 м можна побачити сталактити і сталагміти.

У 1910 р. на скелях, які обриваються в море, було побудовано величну будівлю Океанографічного музею. Творець і ідейний натхненник музею – принц Альберт I, видатний науковий діяч, який присвятив своє життя вивченю моря. Він повністю оснастив 4 дослідницьких океанографічних судна, в період з 1884 по 1914 роки здійснив 28 науково-дослідницьких експедицій. Комплексне дослідження вертикальних міграцій поверхневих морських тварин, аналіз глибоководної фауни і морських глибин, дослідження течій в Атлантичному океані, Арктики, створення нових приладів та інструментів для проведення океанографічних досліджень, використання фото і кінотехніки – усього 3698 конкретних досліджень.

Принц Альберто I був членом Французької академії наук, фактичним засновником Міжнародного інституту миру (попередника ООН), засновником Океанографічного музею в Монако й Інституту океанології при Паризькому університеті у Сорбонні.

Океанографічним музеєм з 1952 р. і майже до кінця 90-х років минулого століття керував відомий дослідник морських глибин Жак-Ів Кусто – піонер підводних досліджень та кінозйомок, винахідник легкого акваланга, автор популярних книжок та фільмів. У музеї зібрано безцінні експозиції і колекції, величезну бібліотеку і звичайно акваріум, колекція морських організмів якого є однією з найбагатших у світі. Неймовірні види риб і морських тварин живуть тут в умовах, близьких до природних. Засновник науки океанології Альберт I, який ще за життя отримав прізвисько «принц – учений», створив щось більше ніж музей – храм моря площею 900 м² – дослідницькі лабораторії під орудою Наукового центру Монако і Міжнародного агентства з атомної енергії.

Без перебільшення Монако можна назвати країною музеїв: Музей антропології; Національний музей Монако; у старовинній віллі Собор зібрано унікальну колекцію ляльок; Музей філателії і нумізматики, колекція монет якого бере свій початок з 1640 р., а поштових марок – з 1885 р.; Морський музей, де демонструються макети 150 кораблів і предмети морського начиння; колекція автомобілів, зібрана його світлістю Принцем Монакським Рейньє III – це майже сотня автомобілів, серед яких рідкісний бронеавтомобіль сітроен-кегресс,

Вхід до князівського палацу охороняє вартовий

діон-бутон 1903 р., ламборджині-каунтон 1986 р. та інші автомобілі англійських, французьких, німецьких і американських марок.

У 1978 р. до усіх наявних туристичних структур і готелів додався комплекс під назвою Лоєс-готель – суперсучасний Центр міжнародних зустрічей, який і сьогодні відповідає усім вимогам бізнесу і досягненням техніки. Будинок конгресів побудовано на ділянці суходолу, яку відвоювано у моря – Величезний конференц-зал на 1300 місць зі сценою 220 м² доповнюється виставковим фойе, офісами для прийомів і роботи, професійним радіо і телеустановленням. А ще в радіусі усього лише 300 метрів від Центру розташовано 2,5 тис. готельних місць.

Дивує зручність, чистота і естетика пляжів, відмінно спланована мережа автомобільних доріг і підземні паркінги, виходи з яких в районі Пляжу Ларвотто ведуть прямо до моря.

Розповідаючи про Монако, не можна не згадати про район Монте-Карло – курорт, центр туризму, банківських операцій і знаменитого казино. Ще якихось 100 років тому на місці казино був пустырь, що тихо дрімав на Лазурному березі. Заклали місто і казино принц Флорестан разом зі своєю дружиною принцесою Кароліною. З приходом до влади Карла III Грімальді Монако стало перетворюватися в сучасну успішну країну.

У 1864 р. казино було усього лише невеликою віллою. Сьогодні його головний зал служить вестибюлем. А загалом казино Монте-Карло за час його існування перебудовувалося і розширявалося п'ять разів, а в 1960 р. два його салони було перероблено у боулінг і скотч-клуб. Серед відвідувачів казино свого часу були Енріке Карузо, принц Уельський (майбутній король Великобританії Едуард VII), сер Уїнстон Черчілль, Ага-хан, король Єгипту Фарух та багато інших.

У 1865 р. за спеціальною вказівкою монарха створюється окремий район Монте-Карло – туристичний рай, зірка нічного життя, серце вищого суспільства не тільки Європи. Усі принади епохи зібрани і найяскравіше відбиті в Отель-де Парі – одному з найрозкішніших і вишуканіших готелів Європи, відкритого тут у 1864 р. Переховуючи гостей готелю, можна перегорнути усю світову історію: великі князі Росії, імператор Австрії – Леопольд, відомі діячі театру і кіно, письменники, художники, музиканти, підприємці і фінансисти. Іншою зіркою нічного життя є готель «Ермітаж», побудований у 1890 р.

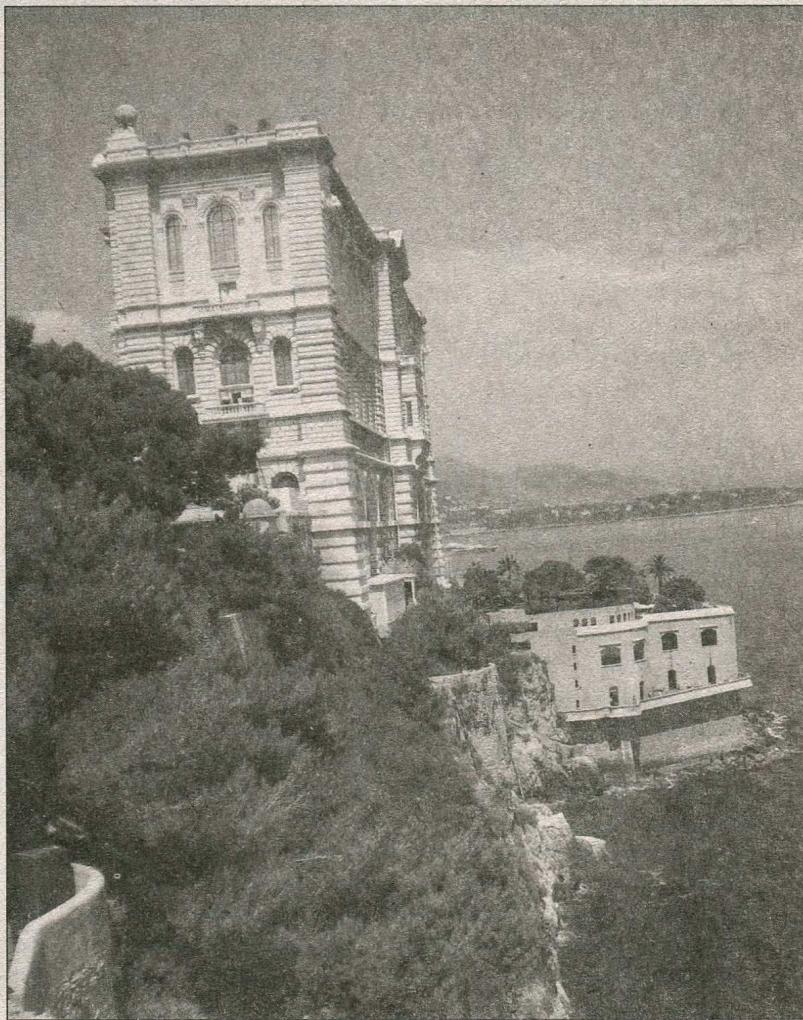
Тепер азартні ігри приносять князівству удвічі менший дохід (блізько 3 % ВВП), ніж продаж поштових марок, які високо цінуються колекціонерами усіх країн світу.

У 1949 р. на престол зійшов принц Рейньє III, почалося економічне зрос-

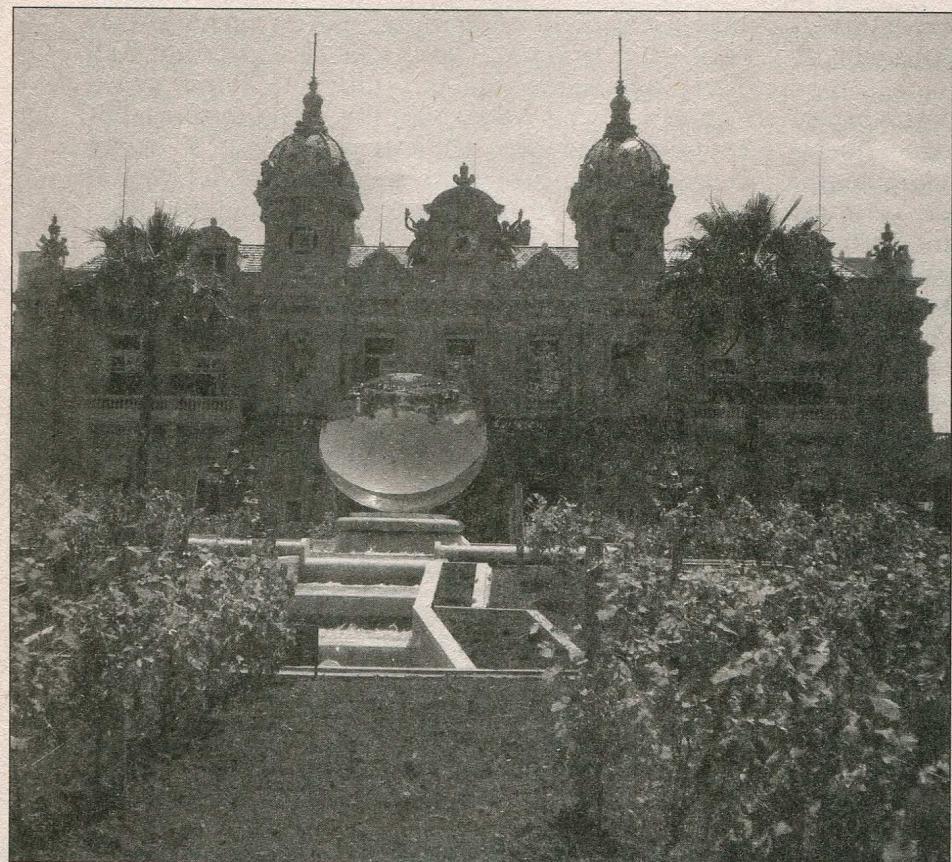
тання Монако: територія країни розширилася з 1 до майже 2 км², для залізничної лінії було збудовано тунель, який вивільнив землі і об'єднав розітнути раніше залізничним полотном і без того маленьку країну. У порту Геркулеса встановлено величезний плавучий док, що дав змогу приймати тут великі круїзні лайнери.

День смерті принца Рейньє III у 2005 р. став справді траурним для усіх жителів князівства. Продовжувач справи свого батька принц Альберт II особливу увагу приділяє охороні довкілля. Фонд, що носить його ім'я (Fondation Prince Albert II de Monaco), сьогодні підтримує більш як 170 екологічних проектів на п'яти континентах Землі.

Фонвіль – район, що повністю відвойований у моря, на третину збільшив територію країни і створив простір для будівництва прекрасних спортивних споруд, двох спортивних портів, нового вертолітного майданчика, який забезпечує зв'язок Монако – Ніцца, торгового комплексу, зоопарку (створений у 1954 р.), цирку, який об'єднує артистів і глядачів Міжнародного щорічного фестивалю цирку Монте-Карло. Тут же в 1984 р. принц Рене III на згадку про

Будівлі Океанографічного музею

Казино Монте-Карло

загиблу в автокатастрофі дружину принцесу Грейс створив дивовижну трояндову алею.

Культурне життя Монако потребує окремого широкого опису. Було б дивно, якби тут, у країні, географічне положення якої сприяло злиттю і зіткненню усіх великих культур Європи і Середземномор'я, не було б театру. Театр, який має назву Зал Гарньє, був побудований за проектом архітектора Шарля Гарньє, автора Паризької опери, в 1879 р. Він є будинком Філармонічного оркестру Монте-Карло і Опера Монте-Карло. Саме тут у 1911 р. Сергій Дягілев заснував свій знаменитий Російський балет. Тут танцювали Анна Павлова, Алісія Алонсо, Вацлав Ніжинський, Тамара Карсавіна, Джордж Баланчин, Серж Либар, Рудольф Нурієв, Михайло Баришников. У листопаді 1985 р. принцеса Кароліна створила Новий балет Монте-Карло. Важко назвати імена усіх відомих артистичному світу солістів і виконавців, що виступали на сцені Залу Гарньє. У різні роки на цій сцені співали Неллі Мельба, Енріко Карузо, Федір Шаляпін, Пласідо Домінго, Лучано Паваротті.

А ще в Монако є театр Принцеси Грейс, театр Форт-Антуан, Філармонічний оркестр Монте-Карло (заснований у 1856 р.), Хор юних півчих Монако. Одним з найпопулярніших у Європі є Радіо Монте-Карло, створене в 1942 р. У князівстві працює шість міжнародних радіоканалів (три французькою, два італійською і один – англійською мовою, не рахуючи короткохвильових

радіопередач, які ведуться ще на 30-ти мовах) і два канали телебачення, що випускає в ефір програми французькою, італійською і арабською мовами.

Фонд князя П'єра, заснований Рейньє III на честь батька, щороку вручає Велику літературну премію, Музичну премію князя Рейньє III і Міжнародну премію в галузі сучасного мистецтва.

Монако приймає один з етапів Global Champions Tour – міжнародного турніру з конкурсу – кінного спорту, який визнано найпрестижнішим із серії, на який прибувають найвідоміші вершники з усього світу.

У Монако є місце, час і умови для усього: відпочинку і роботи, навчання і спорту, шумних веселощів і задушевної бесіди. Спорт – одне з шанованих занять і розваг Монако: сам Князь Альбер II – неодноразовий учасник Олімпійських ігор – бобслейст. Тут є місце для усіх видів спорту крім лижного. Любителі водного спорту мають тут у своєму розпорядженні два басейни олімпійських розмірів. «Монте-Карло кантрі клуб» має 20 портів

різних рівнів. Але справжнім священнодійством у країні є автомобільний спорт – двічі на рік тут проводяться найбільші міжнародні змагання – Гран-прі Монако.

Свого часу в Монако жив швейцарський лікар Ернест Гутгельмінетті, що в 1885 р. отримав докторський ступінь. Він подорожував по всьому світу, працював на Яві, Суматрі і Борнео, а в 1894 р. оселився в Монако. У 1891 р. Ернест розробив автономний дихальний апарат для альпіністів, пожежників і водолазів. Під час індонезійської медичної практики працював у лікарні, де дерев'яну підлогу покривали спеціальною смолою з метою дотримання відповідних санітарно-гігієнічних норм. На її основі було розроблено нову суміш смоли, гравію і піску для зв'язування пилу. 13 березня 1902 р. в Монако перші 40 м дороги було покрито цією спеціальною смолою, а її винахідник Ернест Гутгельмінетті отримав прізвисько «Доктор Гудрон». Про це свідчить меморіальна дошка, розміщена навпроти центрального входу до Океанографічного музею.

Сучасна територія Монако складається з чотирьох районів: старе місто Монако-Віль (Monacoville), центр якого прикрашає палац династії Грімальді; Ла-Кондамін (La-Condamin), що прилягає до одноіменного порту; Монте-Карло (Monte-Carlo) – європейський Лас-Вегас, на скелях якого стоїть Казино, готелі, будівлі

Опера і де завжди триває свято; Фонвіль (Fontvieille) – територія відвоювана у моря в 70 роки минулого століття (блізько 220 000 м²).

Першу конституцію, що обмежувала владу князів, було прийнято в 1911 р. (за часів князя Альберта I). Істотного прискорення економіці Монако надала інвестиційна діяльність грецького магната Арістотеля Онасиса, який розширив територію князівства, інвестував значні кошти у будівництво порту і розважальну індустрію. У 1993 р. Монако стало рівноправним членом ООН.

Передостанній правитель держави, князь Рейньє III вступив на престол у 1949 р., а його шлюб з голлівудською актрисою Грэйс Келлі в 1956 р. викликав до Монако ще більший інтерес. Жодному князеві з роду Грімальді поки що не вдалося затімарити популярність Грэйс Келлі – портрети княгині до цього дня прикрашають багато закладів і вулиці в Монако. Рейньє III був, мабуть, єдиним з монархів за всю історію існування держави, який власноруч керував її розбудовою і зміцненням. Він розгорнув активне будівництво в Монако, яке передав 2005 р. своєму єдиному синові і спадкоємцеві, князеві Альберту II.

Середня тривалість життя населення країни, за даними 2008 р., становить 79,96 року. У національному складі переважають французи – 47 %, монегаски – 16, італійці – 16, інші – 21 %. До цієї численної категорії входять представники 140 національностей. Це співвідношення робить князівство унікальним, адже в жодній країні світу кількість іноземців не перевищує число корінних жителів у співвідношенні 6:1.

Серед населення переважають жінки. Корінні жителі країни – монегаски користуються значними пільгами і мідно тримаються за свій маленький світ, не пускаючи туди чужинців, і дуже гордяться своєю обраністю. Жінці, що не народилася в Монако, якщо вона вийде заміж за представника цієї нації, ще може почастити стати монегаскою. Чоловік може стати монегаском тільки за народженням. У країні проживають жителі, які мають французьке, італійське, британське, португальське, швейцарське, німецьке, бельгійське, американське, іспанське громадянство.

Зал Гарньє.

Будинок Філармонічного оркестру та Опера Монте-Карло

Для отримання громадянства треба мати суверенне рішення князя Монако і відповідати таким критеріям: бути зареєстрованим у країні протягом 10 років (після 18 років) і відмовитися від свого колишнього громадянства. Однак і цього буває недостатньо, у 2010 р. лише сім із 400 запитів на отримання громадянства країни були задоволені.

Важко сказати, скільки мов у країні використовуються як офіційні. Більшість населення спілкується французькою, лігурійською і окситанською, але у зв'язку з різноманітністю населення також дуже поширені італійська і англійська. Відповідно до конституції Монако 1962 р., тільки французька є офіційною мовою країни. Тож усі офіційні документи публікуються на цій мові. Національний гімн співається на лігурійській мові, у зв'язку із скороченням використання якої було запроваджено її обов'язкове вивчення в школах.

Монако тривалий час довелося боротися не лише за територіальну, а й за релігійну самостійність. Нині 90 % населення князівства сповідує католицьку релігію, яка є офіційною, проте, конституція Монако гарантує всім свободу віросповідання. У Монако є 5 католицьких парафіяльних храмів, один кафедральний собор та ще один англіканський Храм Св. Павла. Культова асоціація ізраелітів Монако заснована у 1948 р., має синагогу, єврейську школу і косер-

ний продуктовий магазин, а єврейська община Монако складається переважно з євреїв пенсійного віку з Британії і Північної Америки.

Монако бідне на природні ресурси. Економіка країни повністю залежить від імпорту.

Банківська таємниця, що гарантується в Монако, і низькі податки притягають мільярдні статки, які надходять в країну з-за кордону. Це одна з небагатьох країн світу, у якої відсутній зовнішній борг, є значні валютні резерви і, мабуть, найнижчі у світі показники безробіття – 3 %.

Відповідно до угоди з Францією, з 1994 р. підозрілі рахунки розкриваються банками, що між іншим стало характерним і для решти країн Єврозони. Економіка Монако тісно пов'язана з економікою сусідніх країн, тому залежить від економічних коливань у Франції та Італії. Податок на додану вартість дає до 55 % державних прибутків. Незважаючи на це, Євросоюз вимагає від уряду країни посилити банківське і податкове законодавство.

Клімат тут субтропічний, середземноморський, подібний до клімату південного узбережжя Франції, з жарким сухим літом (середня температура 28–30 °C) і м'якою дощовою зимою (середня температура 10–12 °C). Переважна кількість опадів випадає восени і взимку. Сонце в середньому світить тут 2583 години на рік, а кількість дощових днів не перевищує 62.

Законодавчо-правова система Монако дуже схожа на французьку, а в багатьох галузях, зокрема таких, як страхування, телекомунікації, пошта, діють французькі закони.

У країні налічується близько 800 міжнародних компаній і 50 банків, яким надано надпільговий податковий режим. Економічне законодавство Монако націлене на залучення в країну іноземних капіталів.

Довжина залізничної мережі в Монако становить 1,7 км, залізниці експлуатуються французькою національною залізничною компанією. Князівство зв'язане з Францією як регіональними маршрутами, так і швидкісними поїздами. Більшість залізничних колій сховано у підземні тунелі, зокрема і головний вокзал.

Загальна довжина автомагістралей – 50 км, діє 8 автобусних маршрутів, у тому числі автобусне сполучення з аеропортом Ніцци. З Ніццю князівство зв'язане також вертолітною лінією. Усього на території Монако є 143 автобусні зупинки. Крім того, в районі порту Ла-Кондамін діє водний автобус, що сполучає південну і північну частини порту, розвинута служба водного таксі.

У Монако є 10 державних освітніх установ: 7 дитячих садків і початкових шкіл, одна середня школа (коледж Шарля III), один ліцей, що надає загальну і технічну освіту (ліцей Альберта I), ще один ліцей, що надає освіту у сфері туризму; 2 приватні школи, що фінансуються релігійними

громадами, а також одна Міжнародна школа Монако.

Монако, мабуть, єдина держава у світі, у якій чисельність регулярної армії (82 особи) менша від чисельності військового оркестру (85 осіб).

Ця держава тісно зв'язана з Францією за договором 1918 р. Зовнішня політика Монако – ілюстрація цієї угоди: Франція згодна захищати суверенітет і незалежність Монако, тоді як уряд монегасків погоджується здійснювати свої права відповідно до французьких інтересів. Крім того, відносини між Монако і Францією було також визначено в договорі 1945 р. і в угоді 1963 р.

Не будучи членом ЄС, Монако визнає євро національною валютою і через митний союз з Францією тісно з ним пов'язане.

Монако – конституційна монархія. Голова держави – князь. Законодавча влада належить князеві і Національній раді (однопалатний парламент). Уряд складається з одного державного міністра і трьох радників. Вони призначаються князем. Парламент складається з 18 членів, що обираються на п'ять років прямим загальним голосуванням. Повноваження Грімальді було остаточно визнано в 1314 р. і чинні досі.

Незважаючи на похмурі легенди про прокляття роду і страхи з приводу можливої втрати незалежності (французька Конституція визнає незалежність роду Грімальді, а зовсім не князівства, і якщо рід урветься, суверенності Монако може загрожувати небезпека), рід Грімальді залишається гордістю країни.

Основа економіки Монако – послуги. Це і доходи від туризму (25 % надходження в казну), випуску поштових марок, радіомовлення і телебачення, від розміщення банків і офісів, концертів, грального бізнесу. Розвинута електро- і радіотехнічна, хімічна, фармацевтична, харчова, поліграфічна галузі, судноремонт.

Безпека в князівстві забезпечується двома службами, що виконують поліцейські функції: цивільна поліція і карабінери, які несуть відповідальність насамперед за безпеку князя та його сім'ї.

Князівство є місцем проведення багатьох престижних заходів, у тому числі Гран-прі Монако Формула-1, Трофею чемпіонів (гандбол), Ралі Монте-Карло, Міжнародного турніру із дзюдо, Міжнародного шахового турніру, професійного турніру з тенісу.

У Монако працюють Клуб каратае, Клуб Серінdzi Кемпо Монако, Федерація легкої атлетики Монако, яку очолює принц Альберт II, Федерація дзюдо Монако, філія Міжнародної федерації журналістів, Федерація лижного спорту Монако, Федерація волейболу.

Час зруйнував Стародавній Рим, імперію Карла Великого, Наполеона, Британську імперію, але зберіг цю крихітну державу.